

MASARYK UNIVERSITY FACULTY OF LAW

Základy mezinárodního a evropského práva (ZMEP) BZ105Zk

2024 - prezentace

Filip Křepelka

Právo EU + zdravotnické právo

Právnická fakulta - Masarykova univerzita, Brno

Zápatí prezentace

Vysvětlení termínů

- Přívlastky spolu neladí - odpovídající dvojice by byly:
- Mezinárodní (konsensuální, odlišné od vnitrostátního práva, upravující vztahy mezi státy) a nadnárodní (s některými státními prvky, ovšem nedosahující stupně federace (dále).
- Neexistuje žádné stejnorodé mezinárodní právo, nadnárodní právo je výhradně právo EU, byť některé prvky má též právo RE.
- Světové a evropské: odlišení, zda pro celou planetu, nebo pro světadíl, byť nikoli třeba s účastí všech států, podobně jiných světadílů.
- Přívlastky jsou však zaužívané.

Obsah, smysl, účely, metody předmětu

- Rostoucí význam mezinárodního a evropského práva
- Uvědomění si rozdílů mezi vnitrostátním právem na straně jedné a mezinárodním a evropským právem na straně druhé.
- Mezinárodní právo jako druhý právní řád
- Nadnárodní právo Evropské unie jako třetí právní řád.
- To vše vztažené k vnitrostátnímu právu (chápaném obecně) jako prvnímu řádu.
- Mezinárodní soukromé právo (vícesložkové): bude vysvětlené závěrem.
- Návaznost na právní nauku (teorii práva) a státovědu.

Předmět bakalářského studia PrF MU

- Úvod do mezinárodního a evropského práva v magisterském studijním programu „právo“ PrF MU má srovnatelný obsah a větší rozsah.
- (proto možné uznávání při přestupu)
- Pro všechny jednotlivé programy (veřejná správa, vyšší justiční úředník, trestní řízení, obchod) na začátku programu kvůli významu mezinárodního a nadnárodního práva též ve vnitrostátním právu.
- Pro program „mezinárodněprávní obchodní studia“ je ZMEP východisko pro další předměty, zvláště ty rozvíjející problematiku PEU, světové ekonomické právo a také mezinárodní právo soukromé.

Zkouška

- Písemná zkouška - test a slovní otázky
- Lze předpokládat prezenční formu, ovšem se zachováním elektronizace.
- Termíny: pravidelně 4-5: nyní listopad, prosinec, leden, únor. V různých časech dle vhodnosti.
- Trvání: 40 minut, možné dokončení v polovině.
- Hodnocení: Každá část celkem nejvýš 10 bodů.
- Pro úspěch minimálně 12 bodů ze 20.
- A: 18-20, B: 16-17, C: 14-15, D: 13, E: 12,
- F (neúspěch): 11 a méně.
- Nezbytná kvalifikovaná znalost s ohledem na základní, úvodní ráz celého kursu.

Termíny výuky:

- Změněné kvůli zrušení výuky v „bakalářském týdnu“ kvůli povodním 2024.
- 23. září
- 30. září
- 15. října
- 29. října
- a plánované 22. listopadu budou patrně také přesunuté kvůli kolizím.

Materiály ke studiu

- Tato powerpointová prezentace.
- Skripta PrF MU pro předmět denního právnického studia:
- Týč Vladimír, Úvod do mezinárodního a evropského práva, 4. aktualizované vydání, 2024.
- Postupně se rozšiřují interaktivní osnovy v ISu.

Stát z hlediska vnitřního

- Učebnicová tříprvková struktura
- Území - dosud pouze souše na Zemi (nikoli na moři, nikoli virtuálně, nikoli ve vesmíru).
- Obyvatelstvo - může být všeliké, pro moderní demokratický států obyvatelstvo určitého státu musí mít pojítka (typicky jazyk, ale též náboženství, kultura, historické povědomí) pro vytvoření a udržování (a bránění) státu.
- Státní moc - určité uspořádání společnosti, někteří jednotlivci vykonávají státní (veřejnou) moc vůči obyvatelstvu státu.

Planeta Země a blízký vesmír

- Zeměkoule: poloměr 6378 km, průměr 12756 km.
- 30% souše (cca 150.000.000 km²), 70% moře
- Počet obyvatel Země v roce 2024: 8 miliard obyvatel, výrazný růst během 20. století trvá též ve 21. století a má vrcholit na cca 11 miliardách. Přelidnění?
- Schopnost lidstva vstoupit do ve vesmíru se ukazuje být omezená, využívání pouze blízkého vesmíru, automatizace, pro člověka je vesmír nehostinné a nebezpečné prostředí, oproti dřívějším představám je kolonizace vesmíru je v nedohlednu.
- Neznáme mimozemský život a civilizace.
- Klimatická krize jako ohrožení habitatu lidstva?

Státní moc (vrchnost), státní orgány

- Určité uspořádání společnosti
- Existence státních orgánů
- Funkcionáři státních orgánů
- Jednotlivci vykonávající státní moc.
- Výběr jednotlivců: volby, jmenování ze strany volených funkcionářů, ale také třeba tradice, typicky dědění trůnu, původně zmocnění se vlády donucením.
- Vždy jeho jménem působí jednotlivci, je třeba vyjasnit, které jednání se státu přičítá.
- V mezinárodních vztazích: představitelé pro tento účel, např. vrcholní, diplomaté, ale též vojáci.
- **Stát jako právnická osoba svého druhu.**

Připomínka pramenů vnitrostátního práva

- Co stát, to vlastní vnitrostátní právo.
- Lze však hledat podobnosti a rozdíly (právní srovnávání neboli komparatistika).
- Jednotlivé prameny vnitrostátní práva podle teorie práva: obyčeje, soudcovské právo (precedenty), normativní smlouvy.
- Ale především normativní právní akt / zjednodušeně předpis. Typický normativní právní akt je zákon, ale též podzákonné předpisy. Na vrcholu typicky ústava (vesměs jeden dokument). Hierarchie práva.
- Vytvářejí právo tvorné orgány (parlamenty, zastupitelstva), výjimečně schvaluje / zamítá lid.

Připomínka uplatnění vnitrostátních práv

- Vnitrostátní právo prosazují.
- Dodržování jednotlivci a nestátními korporacemi, institucemi, státním aparátem.
- Státní aparát (v širším smyslu, vedle státu též jednotky územní samosprávy): úřady, soudy.
- Dohled a dozor, kontrola dodržování...
- V některých případech rozhodování o oprávněních a povinnostech.
- Postihy: civilní, trestní, trestně-správní.
- Při dobrovolném nedodržení možnost vynucení, v krajním případě prostřednictvím ozbrojené síly.

Společnost, hospodářství, politika

- Státy fungují (více či méně dobře) v určitém společenském, kulturním, hospodářském a politickém prostředí.
- Při výuce práva jsou pochopitelně na místě zmínky, protože právo jako nástroj správy a ovládní společnosti státem.
- Uvedené aspekty lze samozřejmě zkoumat hlouběji, to však činí jiné vědy (na jiných fakultách).
- Obdobně to platí též pro tento kurs: je třeba jej odlišit od „mezinárodních vztahů“ a „evropských studií“, jež na MU vyučuje Fakulta sociálních studií.

Právní dogmatika a právní politika

- Uplatňování práva na základě jeho výkladu (právní dogmatika, též doktrína de lege lata)
- Vytváření práva na základě politické vůle, poznání a vyhodnocení společnosti, hospodářství (právní politika, de lege ferenda)
- Též mezinárodní právo a nadnárodní právo EU mají svoji právní dogmatiku a svoji právní politiku.
- Tyto však oproti vnitrostátnímu právu vykazují odlišnosti.

Původ a vývoj států

- Různé předstátní útvary (rody, kmeny) Státy začaly vznikat cca 3000 př.n.l. Dlouho však nepokrývaly většinu Země.
- Typický způsob vzniku: určitá společenská skupina se zmocnila vlády nad ostatním obyvatelstvem a tuto moc udržovala násilím. Typická interakce: střety a války. Stát opírající se o ozbrojené síly.
- Proměny uspořádání: otrokářství, feudalismus (různých podob), oligarchie, demokracie, autoritativní a totalitní režimy, formální a faktické.
- Samozřejmě zásadní socioekonomické, technologické kulturní rozdíly dříve a dnes.

Státy v současném světě

- Nyní (rok 2024) zhruba dvě stovky států.
- (přesné číslo nelze uvést kvůli všeobecně neuznaným státům, celkům se značnou autonomií apod.).
- Členové OSN: 193 + 2 pozorovatelé...
- Mezi těmito státy jsou obrovské rozdíly.
- Východiskem je odlišná rozloha, zásadní je však různá lidnatost, dále hospodářský výkon, sociální úroveň, vnitřní kulturně-politická integrita, robustnost a stabilita státu, vojenská síla, kulturní vliv...
- Mezinárodní právo nicméně předpokládá formální rovnost všech států.

Vznik a zánik států - sebeurčení národů

- Až do 19. století státy vznikaly a zanikaly ovládním vedoucími vrstvami a jejich vnitřními a vnějšími střety a boji.
- Expanze západní civilizace (Evropy) na další kontinenty, kolonialismus.
- V 19. století postupné krystalizování moderních národů, nacionalismus.
- Požadavek sebeurčení.
- Mezinárodní právo je poměrně odtažité: jenom při zásadních proměnách, dekolonizace, jinak se respektuje totožnost a územní celistvost států.

Mezinárodní / mezistátní vztahy

- Vztahy mezi státy jako reprezentanty vládců, resp. národů. Nemusí být totéž, co vztahy mezi národy, nicméně obojí spolu souvisí.
- Zájmy (ke spolupráci, nyní zejména mezinárodní obchod, k soupeření), pohledy (sympatie a antipatie), vnímání blízkosti a vzdálenosti.
- Fenomén sousedství jednotlivých států.
- Pevninské a námořní cesty, vzdušný prostor, vesmír jako zprostředkovatelé spojení: dopravy a spojů.

Mezinárodní právo jako úprava vztahů

- Vnitrostátní právo upravuje chování jednotlivců a snaží se jej ovlivnit.
- Též zde rozpor mezi formalitou (sollen) a realitou (sein), část práva se porušuje.
- Stát má nicméně navrch, je vrchnost. Subordinační charakter vnitrostátního práva.
- Mezinárodní právo je právo mezi desítkami, nyní dvěma stovkami států.
- Státy jej vytvářejí a uplatňují vůči sobě navzájem, napomáhají jim ještě mezinárodní organizace.
- Proto koordinační charakter mezinárodního práva.

Původ a vývoj mezinárodního práva

- Tradiční mezinárodní právo.
- První mezinárodní smlouvy sjednány již ve starověku.
- Jak uvedeno, převládající tradiční forma interakce státu byla válka
- Mezinárodní smlouvy spojenecké a mírové převládaly.
- Respekt k poslům...
- Klasické mezinárodní právo je fenomén navazující na společné základy práva (římské, tradiční, kanonické právo) v Evropě.
- Vznikalo pozvolna po třicetileté válce. Objevila se první nauka tohoto mezinárodního práva.

Neexistence globálního státu

- Globální (planetární) stát na Zemi:
- - nikdy v dějinách lidstva neexistoval
- - nyní neexistuje (OSN jim opravdu není)
- - nejsou příznaky, že by svedl v dohledné době vzniknout
- - lidstvo je příliš nesvorné a nejednotné
- Fantaskní hypotéza: globální stát by snad mohl vzniknout při střetu s mimozemskými civilizacemi (když lidstvo přežije) či při kolonizaci vesmíru po emancipaci dalších planet?

Mezinárodní (státní) organizace

- Sdružují jednotlivé státy
- Členství může mít různé kategorie
- Rovnost versus určený podíl, často podle vkladů či zájmu na spolupráci.
- S ohledem na různý okruh členských států a různé poslání mají různé uspořádání.
- Pravidelné jsou však orgány složené z reprezentantů všech členských států.

Původ a vývoj mezinárodních organizací

- Jsou podstatně mladší než státy.
- Začaly vznikat teprve v 19. století.
- Hledaly se právní formy.
- Větší počet vznikl teprve ve 20. století.
- Nyní na světě existují stovky mezinárodních organizací (uvádí se až 500, tj. více než států samotných).
- Státy jsou tedy běžně členy desítek mezinárodních organizací zároveň, členství tedy není výlučné.

Členění mezinárodních organizací

- Mnohé lze poznat z názvu mezinárodní organizace.
- Podle tématu úzce a široce zaměřené.
- Mohou být otevřené, pootevřené, uzavřené.
- Člení se pravidelně na globální (univerzální), kontinentální a regionální.
- Leckteré lze srovnat s institucemi a podniky uvnitř jednotlivých států.

Organizace Spojených národů

- Předchůdce mezi WWI-WWII Společnost národů.
- OSN založena v roce 1945 v San Franciscu
- Jako záměr vítězů druhé světové války: výsadní postavení vítězných velmocí v Radě bezpečnosti
- Hlavním posláním zachování míru a bezpečnosti ve světě, dále však též jejich socioekonomický rozvoj.
- Tomu odpovídá financování a uspořádání OSN

Orgány OSN

- Valné shromáždění - složené ze zástupců členských států na vrcholné (prezidentské, premiérské, ministerské úrovni), každoroční zasedání září...
- Rada bezpečnosti - stálí členové s právem veta (5), nestálí členové (původně 6, nyní 10) volení valným shromážděním podle regionálního klíče, přijímá rezoluce na podporu míru a bezpečnosti
- Další orgány: Hospodářská a sociální rada, Rada pro lidská práva.
- Generální tajemník OSN: vrcholný vyjednaváč jednající jménem, a správce organizace, pravidelně vybírán z řad diplomatů, ministrů států apod.

Kolektivní bezpečnost

- Změna poměrů v 19. a 20. století.
- Snaha bránit stále ničivějším válkám a střetům.
- Humanizace (též základní práva).
- Vyloučení použití síly s výjimkou sebeobrany je změna v mezinárodním právu.
- Snaha vytvářet mechanismy kolektivní bezpečnosti.
- OSN - přes veškeré pochybnosti je mechanismus kolektivní bezpečnosti

Další vybrané mezinárodní organizace

- WTO (Světová obchodní organizace) - 165 států pro hospodářskou integraci, vysoký stupeň liberalizace.
- IMF - Mezinárodní měnový fond
- IBRD - mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj + další struktury skupiny světové banky.
- OECD - organizace vyspělých států světa.
- UNESCO, UNICEF, FAO, WHO - jednotlivé odvětvové mezinárodní organizace.
- Různé kontinentální a regionální organizace - OAS, AU, ASEAN, LAS, V4 apod.

Nevládní organizace, struktury, korporace

- V minulosti ne vždy úplně jednoznačná hranice mezi státy a zmíněnými strukturami, některé struktury se staly státy, některým strukturám se přiznává zvláštní status v mezinárodním právu
- (typicky Vatikán, resp. Svatý stolec jako hlava římskokatolické církve).
- Mezinárodní nevládní organizace, zájmové organizace, svazy, církve.
- Mezinárodně působící podniky - korporace, respektive koncerny a holdingy.
- Mají vliv na jednotlivé státy, dokáží mít vliv rovněž na mezinárodní organizace: přímo, zprostředkovaně.

Jednotlivec a mezinárodní právo

- V minulosti bylo
- Samozřejmě řada obyčejů a mezinárodních smluv upravuje postavení
- Proto tzv. destinatář výhod a nevýhod...
- Ty mu zprostředkovávají státy prostřednictvím svého vnitrostátního práva (níže způsoby přenosu - recepce).
- Jako subjekt je jednotlivec jenom u části úprav (tzv. marginální subjektivita).

Česká republika jako stát

- Česká republika oficiální dlouhý název, po dlouhém vývoji a přes necht' Česko oficiální krátký název!!!
- V současné podobě od roku 1993, od roku 2004 členem nadnárodní Evropské unie.
- Její právní předchůdce bylo Československo (s válečnou přetržkou a různými režimy 1918-1992).
- Rovnocenným následníkem bylo však též Slovensko, nešlo tedy o secesi, ale vzájemnou separaci. Československo vzniklo mezinárodním společenstvím připuštěnou secesí od Rakouska-Uherska po WWI.
- Česko (srovnatelně též Slovensko) je obecně uznaným státem, členem desítek mezinárodních organizací.

Prameny mezinárodního práva

- Určuje nauka.
- Shrnuje čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora (v návaznosti na starší dokumenty).
- Sjednané mezinárodní smlouvy - samozřejmě závazné jenom pro smluvní strany (níže)
- Mezinárodní právní obyčeje (též níže)
- Zásady mezinárodního práva uznávané (civilizovanými) státy.
- Nauka a judikatura jako podpůrný a pomocný pramen (též kvůli různým pohledům právních tradic).

Zásady mezinárodního práva

- Klíčové hodnoty pro fungování mezinárodního společenství.
- Příležitostně vyjadřované slavnostními proklamacemi. Rozptýleně uvedené v klíčových mezinárodních smlouvách.
- Vysoká míra obecnosti pochopitelně přináší výkladové potíže, slouží mj. výkladu konkrétních ustanovení mezinárodních smluv.
- Chování států vůči sobě navzájem:
  - zákaz použití síly s výjimkou sebeobrany,
  - Pacta sunt servanda (smlouvy se mají dodržovat),
  - Povinná spolupráce států

Mezinárodní obyčej

- Některé státy mají dodnes obyčejový základ svého vnitrostátního práva. Řada dalších států měla dříve částečně obyčejové právo.
- Obyčej - nepsané pravidlo (může být ovšem dodatečně popsáno literaturou, tj. jde o absenci autoritativního zápisu)
- Musí být dlouhodobé užívání - *usus longaevus*
- A přesvědčení o právní závaznosti - *opinio iuris*
- Bohužel chybí nějaká katalogizace mezinárodních obyčejů, ve výuce se uvádějí minimálně.
- Řada mezinárodních obyčejů je nyní rovněž zachycena mezinárodními smlouvami. Překryv!

Mezinárodní smlouvy, jejich členění

- Smlouva jako pramen práva odráží jeho koordinační charakter, respektive absenci planetárního státu.
- Nauka mezinárodního práva sice přemýšlí o ústních smlouvách, v praxi však s ohledem na charakter státu z povahy věci větší roli nehrají, možný překryv s mezinárodněprávním obyčejem.
- Nyní základní pramen mezinárodního práva tedy písemná smlouva.
- Členění: dvoustranné, vícestranné, mnohostranné, kontinentální, globální, uzavřené, polootevřené, otevřené, termínované a netermínované.

Srovnání s vnitrostátními smlouvami

- Při výuce lze hojně uvádět podobnosti s vnitrostátními smlouvami, zejména těmi, které uzavírají právnické osoby (příklad smlouva banka-SVJ půjčka, dodavatel-SVJ rekonstrukce).
- Takových smluv se uzavírají miliony denně, ústních pak přímo miliardy.
- Typické náležitosti písemné smlouvy: název, označení stran, definice, plnění a protiplnění, závěrečná ustanovení o vstupu v platnost, datum, místo, podpisy jako vyjádření vůle reprezentantů...

Příprava mezinárodní smlouvy

- Soudobé mezinárodní smlouvy se zhusta vyjednávají měsíce, ba roky.
- Na základě iniciativy některého státu.
- Vícestranné a mnohostranné mezinárodní smlouvy se běžně sjednávají na půdě příslušných mezinárodních organizací z jejich iniciativy.
- Vychází se zhusta z již existujících smluv jako vzorů. Existují dokonce též vzorové mezinárodní smlouvy.
- Jednání vedou - na základě politického zadání - diplomaté a experti - ministerští úředníci.

Sjednání mezinárodní smlouvy

- Ústavy či příslušné zákony určují, kdo jménem státu smí sjednávat mezinárodní smlouvy.
- Jsou jimi pravidelně hlavy států, premiéři, ministři.
- (Ústava ČR: prezident, může přenést a přenáší na vládu jako celek, resp. její jednotlivé členy).
- Možné je zmocnění - pravidelně náměstci ministrů, diplomaté...
- Sjednání bývá slavnostní událost.
- Není však nezbytná společná přítomnost v místě a čase. Lze sjednat též s pomocí (diplomatické) pošty.
- Důležité smlouvy se sjednávají s výhradou ratifikace.

Potvrzení mez. smlouvy (Ratifikace)

- Ratifikace (potvrzení) mezinárodní smlouvy.
- Uvědomme si způsoby dopravy a spojů v minulém století.
- Panovníci dávali vyslancům zmocnění ke sjednání s výhradou vlastního potvrzení.
- Při demokratizaci států se prosadilo schvalování parlamenty, popř. výjimečně též lidem v referendu.
- Drtivá většina států však nadále svěřuje ratifikaci hlavě státu, tedy monarchovi nebo prezidentovi, kteří však mohou jednat až po schválení demokraticky legitimním tělesem.

Přístup k mezinárodní smlouvě

- Následné přistoupení k mezinárodní smlouvě.
- Na základě předchozího vnitrostátního posouzení mezinárodní smlouvy otevřené k přístupu a schválení se sjednání a ratifikace (potvrzení) nahrazují jediným krokem.
- Má stejné účinky jako sjednání a ratifikace - stát je vázán mezinárodní smlouvou (jsou-li splněné další předpoklady - níže).

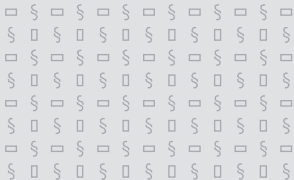
Vstup mezinárodní smlouvy v platnost

- Dvoustranné smlouvy vstupují v platnost ratifikací (respektive sjednáním, není-li ratifikace požadovaná) oběma státy.
- Vícestranné a mnohostranné smlouvy vstupují v platnost dokončením ratifikace ze strany předepsaného počtu států z řad smluvních států (které sjednaly).
- Mezinárodní smlouva tedy kvůli nedostatku ratifikací nemusí vstoupit v platnost teprve po řadě let či vůbec nikdy (existují „nenarozené“ mezinárodní smlouvy), možné je explicitní či implicitní konstatování.

Obsah mezinárodních smluv

- Mezinárodní smlouvy se podle obsahu dají členit na:
  - - tzv. kontraktuální, zakládající konkrétní plnění,
  - - tzv. legislativní (právo tvorné): vytvářející právní úpravu pro státy a další smluvní strany, popř. recepcí též pro jednotlivce.
- Vztahy povinností a oprávnění mohou být založené mezi stranami (inter partes) či obecně (erga omnes).
- Mezinárodní smlouvou lze zřídit mezinárodní organizaci (výše).
- Mezinárodní smlouva může potvrdit vznik nového státu (výše), jeho právní postavení, nástupnictví.

Trvání mezinárodních smluv

- Mezinárodní smlouvy se sjednávají (podobně jako vnitrostátní) na sjednané natrvalo či neurčito anebo na dobu určitou.
- Smlouvy natrvalo jsou závazné.
- Možnost zániku závazku podstatnou změnou okolností, zánikem samotného státu.
- Možnost výpovědi bývá ve smlouvě zakotvená, stanoví se výpovědní doba. Výpověď lze vzít zpět.

Úprava mezinárodního smluvního práva

- Zásady sjednávání, ratifikace, uplatňování, ukončování mezinárodního práva nebylo celá staletí úplně zřejmé.
- Upravovaly je mezinárodní obyčeje.
- Postupně je popisovali prostřednictvím literatury (nepočetní) odborníci mezinárodního práva veřejného.
- Kodifikace pravidel - Vídeňská úmluva o smluvním právu (sjednána 1969, účinná od 1980, pro Československo 1987) - upravuje vztahy mezi státy.

Dodržování a porušování práva

- Pro mezinárodní (a podobně nadnárodní) právo platí podobně jako pro vnitrostátní právo, že určuje chování. Ne vždy se ovšem zúčastnění takto chovají.
- Vyjádření německé teorie práva sollen - sein
- S ohledem na slabé nástroje prosazování (koordinační ráz práva již zmiňovaný při jeho vytváření) je snazší beztrestné porušování mezinárodních závazků.
- Protiprávní chování je však nutné rozlišovat od chování nevstřícného a odtažitého.

Vzájemnost (reciprocita)

- Za hlavní důvod dodržování mezinárodních závazků je třeba považovat vzájemnou výhodnost (reciprocitu).
- Státy dodržují své závazky, protože jim dodržování druhým státem přináší výhody.
- Nejde jenom o výhody pro státy samotné, ale též pro jejich obyvatelstvo a hospodářství.
- Většina mezinárodních závazků se dodržuje!
- Obdobou je vzájemná výhodnost v občanskoprávních, obchodních a pracovních vztazích.

Postihy jako odrazení a náprava

- Nedodržení mezinárodního práva.
- Ne všechno nedodržení mezinárodních závazků je předmětem reakce státu vůči jinému státu.
- Proto je též důležitá možnost jednotlivce dovolávat se řady mezinárodních závazků před úřady a soudy na základě převzetí (recepce) mezinárodního práva do vnitrostátního práva (níže).
- Tito jednotlivci totiž mají zájem na uplatnění v jejich jednotlivých záležitostech.

Nóta + Retorze (odveta)

- Východiskem bývá tajná, diskrétní, nebo naopak veřejná nóta, protest, vyjádření.
- Používají se diplomatické kanály (typicky předvolání velvyslance na ministerstvo zahraničí)
- Retorze představuje zásah do faktických zájmů státu.
- Nevůle spolupracovat nad rámec mezinárodních smluv. Nevůle navazovat další smluvní vztahy.

Represe (represálie)

- Termín represálie, represe je problematický, protože v žurnalistické a politické mluvě představuje státem prováděné násilí a přísné postihy.
- V mezinárodním právu se jím rozumí odvěta ve smyslu odepření protiplnění souvisejícího závazku či jiného mezinárodněprávního závazku (např. odvetná cla v mezích práva).

Použití ozbrojené síly

- V minulosti se připouštělo použití ozbrojené síly jako nástroj prosazování zájmů vůči ostatním státům. Ve 20. století se ustálila záповěď použití ozbrojené síly s výjimkou sebeobrany.
- Možná je individuální stejně jako kolektivní sebeobrana - státy se sdružují ve vojenské koalice a pakty (typicky NATO).
- Opakovaně se testují hranice sebeobrany: na hrozící útok, preventivní útok.
- OSN může oprávnit k použití ozbrojené síly prostřednictvím RB, ba toto koordinovat (peace-making missions).

Svépomoc jako nástroj prosazování zájmů

- Uvedené nástroje představují vlastní kroky států.
- Státy pochopitelně mají tendenci směřovat prosazování svých právem chráněných zájmů a svých zájmů vůbec.
- Státy jsou tak soudci ve vlastní záležitosti....
- Jednotlivé státy mají odlišnou lidskou, hospodářskou, sociokulturní, vojenskou sílu, kterou dokáží podpořit prosazování svých (právem chráněných) zájmů...
- Velmoci pochopitelně spoléhají na tuto sílu, nástroje řešení sporů zdůrazňují menší státy.

Působení mezinárodních organizací

- Leckteré mezinárodní organizace představují fóra pro jednání členských států nejen při vytváření mezinárodních smluv, ale též pro jejich prosazování.
- Řada mezinárodních organizací organizuje periodická generální hodnocení členských států, která mohou ukázat nedostatky na straně členských států na veřejnosti a tím mj. napomoci prosazování jinými uvedenými postupy (name and shame).
- Některé mezinárodní organizace vytvářejí stížnostní mechanismy.

Řešení sporů

- K řešení sporů mezi státy jsou k dispozici různé postupy, které shrnuje čl. 33 Charty Spojených národů:
- Strany ve sporu (tj. státy), jehož trvání by mohlo ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, budou především usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím nebo soudním, použitím orgánů neb ujednání oblastních nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastního výběru. RB, uzná-li to za potřebné, požádá strany (státy), aby urovnaly svůj spor takovými prostředky.

Mezinárodní soudní dvůr

- Je soudem pro řešení sporů jako orgán OSN
- Navazuje na Stálý soud mezinárodní spravedlnosti při Společnosti národů
- Má 15 stálých soudců volených orgány OSN, strany sporu mohou vedle tohoto nominovat ad hoc soudce.
- Rozhoduje spory, pokud se na tom státy dohodly:
  - - rozhodčí doložka ve smlouvě
  - - následná dohoda
  - - předchozí prohlášení o vůli projednávat (vymezené) spory s podmínkou vzájemnosti.

Další mezinárodní soudy a podobné orgány

- Stálý rozhodčí soud (vytváří zázemí pro rozhodčí řízení, včetně nabídky několika stovek rozhodců)
- Mezinárodní soud pro mořské právo (námořní spory)
- Orgán pro řešení sporu, panely a odvolací orgán Světové obchodní organizace (obchodní spory)
- Soudy v rámci kontinentálních a regionálních organizací a struktur (v případě RE a EU níže)
- Mezinárodní středisko pro řešení sporů (ICSID)
- Mezinárodní trestní soud (ICC) a mezinárodní trestní soudy pro jednotlivé země / střety - soudí jednotlivce, nikoli státy.

(Ne)vymáhání rozsudků a rozhodnutí

- Rozsudky MSD jsou pro státy závazné, chybí však mechanismy jejich vynucení donucením států: lze však aktivovat RB OSN.
- Obdobně to platí též pro další soudy, rozhodčí soudy a srovnatelné mechanismy, mechanismy bývají problematické či omezeně účinné.
- Jsou případy dlouhodobě nerespektovaných rozsudků.
- Též takové soudnictví / rozhodčí soudnictví však může mít smysl, neboť již probíhající řízení svede zmírnit napětí a zabránit stupňování střetu.

Přetrvávání vážných sporů

- Přes veškerou nabídku nástrojů řešení sporů se řada často zásadních sporů nechává bez řešení. Státy nechtějí zhoršit své postavení prohrou.
- Dlouhodobě se neřeší zejména územní spory. Zájem pochopitelně nemají ty státy, které drží území podle druhé strany sporu protiprávně.
- S ohledem na protikladné zásady či spory ohledně jejich uplatnění běžně zaznívají protikladné výklady mezinárodního práva.
- To však nevylučuje udržování styků, ba spojenectví.

Oddělení a propojení VP a MP

- Dualismus:
- mezinárodní a vnitrostátní právo mají nejen různé prameny práva a odlišné normy, ale především rozdílné adresáty. Vnitrostátní právo zavazuje jednotlivce podrobené těmto státům, zatímco mezinárodní právo státy.
- Monismus:
- Mezinárodní a vnitrostátní právo působí souběžně, je potřeba vyjasnit hierarchii.
- Realitou je dualismus, monismus je spíše přáním, přímé uplatnění je omezené.

Převzetí (recepce)

- Z praktických důvodů nicméně státy jako smluvní strany nechávají pronikat mezinárodní právo do vnitrostátního práva.
- Záleží však na státech, jak moc a jakými způsoby tak činí: to potvrzuje dualismus.
- Státy tak činí pouze ve vztahu k části mezinárodních smluv. Vstřícnost může být problematická, není-li opěťovaná ze strany dalších smluvních stran (států).

Adaptace a inkorporace

- Formy recepce: transformace, inkorporace, adaptace, adopce.
- Transformace: souběžné přijetí mezinárodní smlouvy jako zákona.
- Adaptace: přizpůsobení vnitrostátního práva požadavkům mezinárodní smlouvy, aby jeho splněním byla splněná mezinárodní smlouva.
- Inkorporace: použití mezinárodní smlouvy jako pramene vnitrostátního práva bez změny jeho formy.

Inkorporace po česku

- Čl. 10 Ústavy ČR
- Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.
- Čl. 49
- K ratifikaci mezinárodních smluv
- a) upravujících práva a povinnosti osob,
- b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
- c) z nichž vzniká členství ČR v mezinárodní organizaci,
- d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
- e) dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- Je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

- Toto je inkorporace některých mezinárodních smluv!

Adaptace

- Přizpůsobení vnitrostátního práva či jeho vytvoření za účelem naplnění požadavků smlouvy.
- Smlouva může být obecná, brát v potaz odlišnosti členských států.
- Státy upřesňují instituce, procedury, sankce...
- Povinnost vyplývající z mezinárodní smlouvy se naplňuje zavedením a prosazováním odpovídajícího vnitrostátního právního rámce.

Evropa jako světadíl

- Definice Evropy?
- Subkontinent
- Eurasie - resp. Tzv. Starý svět.
- Geografické hranice Evropy?
- Kulturní hranice Evropy?
- Otázka jednotlivých civilizací jako základních složek lidstva a národů (Huntington).
- Západní civilizace + další...

Historie evropské integrace a konfliktů

- Evropa po konci Římské říše jako svět řady států.
- Evropské státy spolu vždy soupeřily.
- Mnohdy spolu evropské státy válčily.
- Násilné sjednocování však nikdy neuspělo.
- Vědomí jednoty, zvláště ve srovnání s Asií a Afrikou.
- Náboženské a kulturní základy (křesťanství).
- Nyní spíše post-religiózní společnost.

Uspořádání po WWII a studené válce

- Evropu dělila „železná opona“.
- Struktury ve východní socialistické části (již neexistující, zrušené po roce 1990):
- Rada vzájemné hospodářské pomoci (1949) pro hospodářskou kooperaci a integraci plánovaných znárodněných ekonomik.
- Varšavská smlouva (1955) jako vojenský pakt.
- Obojí pod dominancí SSSR.
- V západní Evropě postupně se rozšiřující struktury NATO, RE, ES (EU až později).

OBSE

Konference pro bezpečnost a spolupráci se uskutečnila v roce 1975 v Helsinkách (Helsinský akt)

Konference byla posléze etablovaná jako stálá.

Zmírnila napětí mezi západním a východním blokem, který v 80. letech začal oslabovat (Pařížská charta 1990).

Do podoby Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE) byla stálá konference reorganizovaná v roce 1995:

56 (57) členských států, regionální organizace pro ochranu míru a bezpečnosti

Všechny členské státy EU (níže) jsou členy OBSE, členství se mlčky předpokládá.

NATO

(Organizace Severoatlantické smlouvy, neoficiálně Severoatlantická aliance):

Vojenský pakt pro společnou obranu v případě napadení. Zatím nevyzkoušeno, působí preventivně.

29 členských států včetně USA a Kanady (tj. není jen evropská).

Většina členských států EU jsou členy. V EU též vojensky neutrální státy. Není to ale zjevně předpoklad členství v EU.

Pohled na NATO není jednotný již v mnohých členských státech (též Česko).

Liší se představy o roli EU v

Snažení rozvíjet bezpečnostní a obranný pilíř je tedy omezeně

Rada Evropy

Původně ryze západoevropská Po konci železné opony celoevropská.

46 členských států

Založená v roce 1949 pro administrativní, kulturní, sociální spolupráci a pro ochranu základních práv.

Při RE působí Evropský soud pro lidská práva prosazující (evropskou) Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod včetně dodatkových protokolů.

Členství v RE je nepsaným předpokladem členství v EU.

Na druhé straně je či byla v RE řada dalších států bez perspektivy členství v EU (Rusko, Ukrajina, Turecko).

Mezi RE a EU je řada vazeb. Organizace bývají běžně zaměňovány. Též symboly.

Evropský soud pro lidská práva

- Vytvořen při Radě Evropy (dodatečně)
- Vytvořen v rámci celoevropského standardu základních práv.
- Dříve ovšem Evropská komise pro lidská práva.
- Přímá dostupnost - lze podat stížnost, po vyčerpání národních opravných prostředků.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv

- Sjednána na půdě RE v roce 1951 jako mezinárodní smlouva všemi tehdejšími členskými státy.
- Určuje celoevropský standard základních práv.
- Původní text
- Měnicí a dodatkové protokoly.

Jednotlivá Evropská společenství

- Předcházela dnešní Evropské unii
- Evropské společenství uhlí a oceli (1952-2002): první integrace pro tehdy důležitá hospodářská odvětví.
- Evropské společenství pro atomovou energii (od roku 1958): pro integraci tehdy perspektivního odvětví.
- **Evropské hospodářské společenství** (též od roku 1958): pro integraci ostatních odvětví.
- EHS splynulo s EU, ESAE existuje odděleně dodnes.
- Byly mezinárodní organizace s nadnárodními rysy.
- Měly a mají stejný okruh členských států, členství bylo vázané.

Evropská unie

Vytvořena jako doplňková struktura k existujícím Evropským společenství teprve v roce 1993.

Nenahradila 2 (tenkrát 3) ES, jen je doplnila.

1. pilíř: Evropská společenství (tj. především hospodářská integrace)
2. pilíř: společná zahraniční a bezpečnostní politika
3. pilíř: spolupráce justiční a vnitřní

Až „Smlouva o Ústavě pro Evropu“ předpokládala splynutí EU a ES do nové EU.

Totéž zavedla na sklonku roku 2009 Lisabonská smlouva.

Nyní zjednodušeně: EU = ES.

Členská základna I.

Zakládající členské státy 3 ES: Francie, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko (nikoli Benelux), Německo (západní - SRN) a Itálie

Rozšíření v 70. letech: Velká Británie, Irsko, Dánsko (Norsko vyjednálo, ale nevstoupilo)

Rozšíření v 80. letech: Řecko, krátce poté Španělsko a Portugalsko.

Rozšíření (již EU+ES): Rakousko, Švédsko, Finsko (Norsko podruhé ne).

Vyspělé západoevropské státy mimo ES a EU: Švýcarsko, Norsko, Island, miniaturní západoevropské státy - zvláštní napojení.

Členská základna II.

- Rozšíření 2004: Estonsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, **Česko**, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Kypr a Malta.
- Rozšíření 2007: Rumunsko a Bulharsko
- Rozšíření 2013: Chorvatsko
- Zásadní zmenšení 2020: - Velká Británie (brexit)
- Nyní tedy **27 členských států**.

- *Ochota rozšiřovat zmizela.*
- *Dluhová a možná měnová krize eurozóny, běženecká či migrační krize, krize „demokracie a právního státu“, neschopnost jednotné Brexit znamená ohrožení EU jako celku.*

Možnosti a meze rozšiřování EU

Způsobnost členství: evropský demokratický stát.

Island (chce? nechce),

Kandidáti: Makedonie, Albánie, BiH, Srbsko.

Turecko (dlouho ho nechtěli, všichni tuší, že to nejde, chce ještě?)

Zájemci: řada států jihovýchodní a východní Evropy (Ukrajina), perspektiva členství je vzdálená, ba přímo mizí.

Nyní odmítání nových zájemců.

Evropské či blízké státy bez zájmu: Rusko, Izrael.

Obecné nároky na členský stát

- Evropský stát - otázka vymezení Evropy.
- Členský stát má dodržovat a uplatňovat - široce chápané - právo EU.
- Není možné vyloučení členského státu!
- V případě vážného porušování zásad demokracie a právního státu možnost omezení hlasovacích práv a předběžné jednání (nyní probíhá s Polskem kvůli reformě ústavního soudnictví).

Vystoupení z EU

- Právo ES, resp. ES/EU nepředpokládalo vystoupení členského státu - tedy bylo možné dohodou.
- Lisabonská smlouva zavedla možnost (čl. 50 SEU) - oznámení zakládá dvouletou výpovědní dobu.
- BREXIT - Ve Velké Británii proběhlo referendum (23.6.2016), kterým většina hlasujících rozhodla pro vystoupení (leave), VB výpověď oznámila (29. 3. 2017), dle Soudního dvora ji smí vzít zpět, sjednání výstupové smlouvy, neratifikování ze strany VB, odklad odchodu očekávaného 29. 3. 2019 (odmítání hard brexit, tzv. no-deal), prodloužení do 1. 4., 31. 10. 2019 a nově 31. 1. 2020. BREXIT realizován!!!

EU další státy

- Evropský hospodářský prostor (EHP, EEA): společný trh s výjimkou některých citlivých politik - zahrnuje vedle 27 členů EU též Norsko, Island a Lichtenštejnsko.
- Švýcarsko: dvoustranné vztahy na základě série odvětvových integračních smluv.
- Přidružení států jihovýchodní Evropy Turecka: zóna volného obchodu a závazek k přibližování práva přidruženého státu právu EU. Režim pro čekatele.
- Velká Británie po Brexitu.

Povaha EU a dřívějších 3 ES

- Evropská společenství měla právní subjektivitu v mezinárodním právu, původní Evropská unie (1993 - 2009) nikoli.
- Teprve po Lisabonské smlouvě „zdědila“ Evropská unie mezinárodní právní subjektivitu po E(H)S.
- Evropská unie jako celek včetně ES (bez ohledu na vnitřní složitost) byla a je podstatně dále než běžné mezinárodní organizace
- Stále ovšem stále nedosahuje kvalit státu.

Srovnání EU s mez. organizacemi

- EU je více než běžné mezinárodní organizace a mezinárodní struktury vytvořené státy.
- Přímé uplatňování práva EU (dosud ES, tj. prvního pilíře EU) v právním prostředí členských států a prostřednictvím jejich úřadů a soudů.
- V EU existuje autonomní legislativa
- Rozhodování o legislativě možné proti vůli menšiny členských států
- Existují na členských státech emancipované orgány: Evropská komise, Soudní dvůr, Evropský parlament.

Srovnání EU s federacemi

- Ve světě existuje okolo 20 federací (USA, Německo, Švýcarsko, Indie, Rusko, Malajsie, Nigérie, Brazílie, Kanada, Austrálie atd.).
- Federace mají dvojí státní moc a dvojí právo.
- Co EU oproti federacím nemá: kompetence k obraně, jednotná zahraniční politika, dominantní rozpočet, rozsáhlé sociální angažmá, jednotná měna (ve všech členských státech)
- **Chybí státní moc.** EU je závislá na členských státech při prosazování svého práva. Nemá ozbrojené síly.

Orgány EU

- Společné orgány pro všechny agendy EU.
- Instituce připomínají orgány jak běžných mezinárodních organizací, tak orgány států.
- To potvrzuje smíšený ráz EU (dříve ES).
- Hlavní instituce: Evropský parlament, Rada, Evropská rada, Komise, jednotlivé agentury, Soudní dvůr + podřazené soudy, Účetní dvůr,
- Zvláštní subjekt Evropská centrální banka.
- Vedle toho existuje celá řada vedlejších institucí a struktur (agentury EU).

Evropský parlament - volby

- Přímou volen občany EU ve členských státech naráz jednou za pět let, poslední volby 2024
- Nyní 720 poslanců, obecně nejvíce 751.
- Národní delegace podle lidnatosti členských států.
- Volí se v systému poměrného zastoupení.
- Evropské volby jsou politicky „neevropské“.
- Přes veškerou podporu jsou skupiny (frakce) a evropské politické strany jen volné svazky národních politických stran.

Evropský parlament - role

- Evropský parlament spolurozhoduje o většině legislativy (nařízení, směrnice, rozhodnutí) či je aspoň konzultován.
- Rozhoduje o Evropské komisi (vyslovení důvěry, popř. nedůvěry)
- Má klíčové slovo při rozhodování o rozpočtu.
- Lisabonská smlouva posílila jeho kompetence.
- Co demokratický deficit a omezená legitimita?

Rada EU

- Sestává se ze zástupců vlád členských států na ministerské úrovni (tj. virilní členství)
- COREPER: výbor stálých zástupců na diplomatické úrovni.
- Předsednictví: střídají se členské státy po pololetích.
- Rozhodování: jednomyslně, nebo kvalifikovanou většinou na základě váženého hlasování
- Zůstává doposud mocnějším legislativním orgánem než Evropský parlament.

Evropská rada

- Nezaměňovat prosím s Radou Evropy!
- Sestává se ze šéfů vlád členských států EU, předsedy Komise a nově vlastního předsedy.
- Schází se nejméně dvakrát ročně jako „summit“ ve členském státě, který předsedá Radě, nebo v Bruselu.
- Rozhoduje o nejdůležitějších politických otázkách EU, právní kompetence jsou malé.

Evropská komise

- Předseda + místopředsedové + členové
- Z každého členského státu pochází jeden, nyní tedy 27.
- Původně se do budoucna předpokládala redukce.

Ustavení: Rada určí předsedu, nominace členů státy, vyslovení důvěry Evropským parlamentem

Funkční období svázané s Evropským parlamentem

Možnost vyslovení nedůvěry.

Působení a ráz Komise

Komise jako „vláda“ EU (resorty, omezená exekutiva, iniciativa, kontrola členských států)

Generální ředitelství jsou jednotlivé resorty.

Komise jako „nevláda“: neopírá se o obvyklou většinu, nemá opozici, nemá jednotné složení, nespravuje síť úřadů pro každodenní výkon práva vůči jednotlivcům.

Soudní dvůr a další justice EU

- 27 soudců po jednom z každého členského státu (aby byla zkušenost s právem každého členského státu).
- Individuální, politicky a právně méně významnou agendu převzal Tribunál (dosud Soud prvního stupně). Do něj se integrovaly vznikající speciální soudy.
- Chybí stále rozvinutá soustava soudů.
- Nalézá a prosazuje právo EU v jednotlivých typech řízení: (1) řízení o předběžné otázce, (2) řízení o porušení smlouvy, (3+4) řízení o neplatnosti a nečinnosti, další druhy řízení

Výkon práva EU členskými státy

- Drtivou většinu výkonu práva EU zabezpečují členské státy, nepřehlédnutelná část je zprostředkovaná jejich právem.
- Takto právo EU uplatňují zákonodárny sbory (směrnice), úřady a zejména nezávislé soudy (nezávislost justice a vůbec právní stát - podmínka členství).
- Komise toliko sleduje prosazování práva EU členskými státy a v případě zjištění jedná, vyšetřuje, žaluje a žádá pokuty.

Prameny práva EU (dříve ES/EU)

- Vykazují rysy mezinárodního a vnitrostátního práva (smíšený ráz), nejsou tedy „třetím právním řádem“ v pravém slova smyslu.
- Rozlišování: primární (prvotní) právo a sekundární (druhotné, odvozené) právo
- Primární právo: zřizovací smlouvy
- Sekundární právo: nařízení, směrnice, rozhodnutí, donedávna tzv. akty 2. a 3. pilíře.
- Dalším pramenem práva jsou vnější mezinárodní smlouvy EU, resp. dříve ES.

Působení práva EU (dříve ES)

- Soudní dvůr založil **přímý účinek** práva E(H)S v prostředí členských států (rozsudek van Gend en Loos)
- Přednost: v případě nesouladu vnitrostátního práva má **přednost** (rozsudek Costa v. ENEL).
- Přednost je absolutní, též před ústavami členských států (rozsudek Internationale Handelsgesellschaft). To ovšem zdrojem napětí se státy a zvláště pak jejich nejvyššími a ústavními soudy.
- Přímý účinek a přednost mají přímo použitelná pravidla SEU+SFEU (dosud SES), dále nařízení a ve výjimečných případech směrnice.

Vytváření primárního práva

Jedná se o klasické mezinárodní smlouvy.

(1) příprava textu diplomaty a experty (tj. typicky vysokými ministerskými úředníky)

(2) sjednání zástupci států na mezivládní konferenci (slavnostní podpis textu)

(3) ratifikace, tj. potvrzování závaznosti podle ústavních pravidel, zpravidla předpokládá souhlas parlamentů, občas referenda, nakonec potvrzení hlavami států.

Teprve po předpokládaných ratifikacích vstoupí v platnost. V případě primárního práva EU všech smluvních stran - tj. členských států.

Primární právo (prvotní, základní)

- Původně: Smlouva o založení Evropského společenství (Římská smlouva, 1957) a Smlouva o Evropské unii (též Maastrichtská smlouva, 1992)
- Řada novelizačních smluv (z posledních Amsterdam, Nice)

- mezi nimi zvláštní postavení mají přístupové smlouvy (dosud 7), neboť smluvními stranami jsou též kandidátské státy

Smlouva o Ústavě pro Evropu (2004) měla nahradit SES a SEU, ztroskotala ale při ratifikacích.

Následně sjednána (2007) Lisabonská smlouva, předpokládající zásadní proměnu SEU a SES.

Po dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy existuje
Smlouva o Evropské unii

a Smlouva o fungování Evropské unie.

Sekundární právo (druhotné, odvozené)

- Už jsou předpisy (akty) orgánů EU.
- Nařízení: uplatňují se přímo v právním prostředí členských států vedle, popř. s podporou vnitrostátního práva.
- Směrnice: jejich standard mají členské státy povinnost přenést do vnitrostátního práva ve stanovené lhůtě (transpozice) a toto právo následně uplatňovat (implementace)
- Rozhodnutí: závazné pro adresáty.

Nařízení a jejich povaha

- Uplatňují přímo úřady či soudy členských států vůči jednotlivcům.
- Nařízení musejí být uplatňována členskými státy, selhávání představuje porušování práva EU.
- Mnohdy nařízení vyžadují doprovodnou legislativu členských států (procesní, sankční a instituční pravidla)

Záležitosti upravované nařízenými

- Pokrývají především zemědělskou a regionální politiku, koordinaci sociálního zabezpečení, spolupráci civilní justice, jednotnou měnu, cla.
- Kdy se užívají nařízením:
  - - má být jednotná úprava
  - - aby tato úprava jako jednotná byla vidět

Směrnice a jejich dopad

- Členské státy mají ve stanovené lhůtě založit jimi stanovené standardy, popř. je upřesnit a doprovodit.
- Někdy členské státy selhávají při provedení (neschopnost, nevěle).
- Při selhání možnost jednotlivce dovolávat se směrnice proti státu (rozsudek Ratti), nikoli však proti jiným jednotlivcům (rozsudek Faccini-Dori) nebo státem, který sám selhal (rozsudek Kolpinghuis)
- Žádoucí je užití jako nástroje výkladu práva členského státu (rozsudek Marleasing)

Záležitosti upravené směnicemi

- Směrnice se týkají: daně, pracovní právo, spotřebitelské právo, korporační právo, ochrana životního prostředí, odvětvové standardy apod.
- Proč směrnice?
- Ohled na existující vnitrostátní úpravu.
- Větší prostor pro volbu řešení státem
- Problém s přenosem a opakováním.
- Má to ještě smysl?
- Nahrazování směrníc nařízenými: např. GDPR.

Legislativní procedury

- Komise: navrhuje legislativu
- Evropský parlament a Rada: různou měrou rozhodovaly o navržené legislativě v prvním pilíři, Rada sama ve druhém a třetím.
- Tzv. řádný legislativní postup: Evropský parlament může vetovat návrh.
- Slabší postavení Evropského parlamentu či vyloučení ve prospěch Rady v tzv. zvláštních legislativních postupech.
- Lisabonská smlouva učinila spolurozhodování Evropského parlamentu standardním s výjimkou rozhodnutí ve věcech zahraniční politiky.

Řízení o předběžné otázce

- Na dotaz soudu členského státu uplatňujícího právo EU Soudní dvůr toto právo vykládá.
- Odpověď se má uplatňovat všeobecně
- Tázat se mají soudy, jestliže je odstranění výkladového dilematu klíčové pro rozhodnutí věci samotné.
- Kterýkoli soud se může dotázat. Široké pojetí „soudu“. Rozhodčí soud či úřad se však ptát nemůže.
- Soudy poslední instance mají povinnost se dotázat.
- Netázat se, je-li ustanovení jasné (*acte clair*) nebo objasněné dosavadní judikaturou (*acte éclairé*).

Řízení o porušení smlouvy

- Komise jedná s členským státem
- Komise jej veřejně vyšetřuje
- Komise následně žaluje členský stát za nedodržování práva EU.
- Při nerespektování odsuzujícího rozsudku může žádat Soudní dvůr o uložení pokuty.
- Slouží nejen prosazování transpozice směrnic, ale také implementace práva EU všeho druhu.
- Může iniciovat rovněž jiný členský stát, děje se tak ale vzácně. Komise má působit jako „hlídací pes“. Členské státy si nebudou horšit vztahy.

Řízení o neplatnosti a nečinnosti

Správní a ústavní soudnictví podle povahy napadeného aktu či selhání.

- Řízení o neplatnosti a nečinnosti před Soudním dvorem (žalobci státy) či Soudem prvního stupně (žalobci ostatní subjekty, včetně územní samosprávy, pokud to stát připustí).
- Může končit prohlášením neplatnosti normativního či individuálního aktu pro rozpor s primárním, resp. sekundárním právem.

Význam judikatury Soudního dvora

- Judikatura Soudního dvora má velkou autoritu, mnohými je přijímána jako precedent.
- Aktivismus Soudního dvora výrazně dotvořil právo EU, resp. dříve ES (zásada přímého účinku, zásada - všeobecné - přednosti, široký výklad hospodářských svobod)
- Judikatura se běžně studuje při studiu práva EU v zahraničí v míře nesrovnatelné se studiem judikatury v české právní praxi.

Správní rozhodování v EU

- EU má jenom omezenou vlastní správu.
- Většinu výkonu
- Příklady: ochrana hospodářské soutěže - kartely, dominance, fúze, státní podpory.
- Centralizace některých licencí a registrací pro některá odvětví, nově patenty EU.
- Omezené a nekodifikované správní právo (analogie českého správního řádu pro EU).
-

Zdroje vnitrostátního práva

- V dávnější minulosti: ústní vyhlášení, nyní jenom ve výjimečných situacích.
- Od 19. století periodické tiskoviny (jako noviny), rozesílané poštou - v Rakousku-Uhersku, Československu a Česku Sbírka zákonů (a nařízení) (zkratka Sb.)
- Nová úprava od roku 2001: rozlišení vnitrostátního práva a mezinárodních smluv (Sb.m.s.).
- Publikování konsolidovaných znění jako knih, též jako součást komentářů.
- Na sklonku 20. století: vytváření elektronických databází.
- Komerční databáze - za úhradu, s dalšími prameny.
- Státní databáze - dnes běžně na Internetu pro veřejnost.
- V Česku komercializace, na internetu jen Sb.

Zdroje mezinárodního práva

- Registrace v OSN: United Nations Treaty Series: nyní údajně 158.000 mezinárodních smluv.
- Jiné mezinárodní organizace mají vlastní sbírky:
- Rada Evropy: Council of Europe Treaty Series,
- Vlastní databáze na internetu.
- Jednotlivé státy mají vlastní sbírky pro jimi sjednané, ratifikované, závazné smlouvy.
- V Česku od roku 2001 Sbírka mezinárodních smluv, dříve vyhlašování ve Sb.(výše).
- Neoficiální databáze Ministerstvo zahraničních věcí, dostupná na Internetu.

Zdroje práva EU

- Oficiální nástroj: Úřední věstník Evropské unie. Tištěný, od roku 2015 oficiálně závazná elektronická verze dostupná na internetu.
- Vlastní databanka práva EU (dříve ES) EUR-Lex.
- Dostupná na Internetu.
- Možnosti vyhledávání včetně související judikatury, identifikace související legislativy členských států.
- Samostatná databáze rozsudků SD EU: Curia.
- Členské státy vesměs nepovažují za potřebné zpřístupňovat právo EU prostřednictvím svých sbírek, není to potřeba.

Typická jednojazyčnost VP

- Vnitrostátní právo jednotlivých států je typicky jednojazyčné.
- Odráží to skutečnost, že státy se vesměs zakládají na jazykově vymezeném národě.
- V Česku je to samozřejmost, že to nemáme v Ústavě.
- Právo se vytváří v příslušném jazyce.
- Proto první výkladová metoda je jazyková (též gramatická), teprve dále smyslová (teleologická), systematická, historická...
- Nutnost dobrého zvládnutí národního (státního, úředního) jazyka pro práci s právem.

Vybrané a další jazyky MP

- Mezinárodní právo (tj. konkrétní mezinárodní smlouvy)
- Dvoustranné se sjednávají běžně v jazyce smluvních států (dva, v případě shody jazyků jeden).
- Vícestranné (cca do 10) občas ve všech jazycích
- Mnohostranné (cca nad 10) zpravidla ve vybraném jazyce či jazycích.
- Často odráží jazykový režim příslušné mezinárodní organizace.
- Volí se velké jazyky, vyučované ve školách, kdy se od odborníků (diplomati, experti) očekává jejich znalost.
- Organizace spojených národů: EN, FR, RU, ZH, AR, ES.
- Rada Evropy: EN, FR.
- Překlady do dalších jazyků nejsou rozhodné, mají však význam ve vnitrostátním prostředí.

Mnohojazyčnost nadnárodního práva EU

- ES měla a EU má ambici uplatnit své právo vůči jednotlivcům ve velkém rozsahu, přímo a přednostně.
- Při neexistenci nějakého propojovacího jazyka či jazyků pro široké vrstvy obyvatelstva je nezbytný mnohojazyčný režim.
- 24 rozhodných a úředních jazyků (při 28 členských státech).
- Tři pracovní jazyky pro fungování institucí: E, F, D
- Mnohojazyčnost je překážkou a mezí integrace EU.

Mezinárodní právo soukromé

- Zvláštní, až výstřední obor.
- Na PrF MU velmi silné pojetí.
- Důležité pro studenty programu „mezinárodněprávní obchodní studia“. Budou mít řadu předmětů od oddělení MPS na katedře MEP.
- Pro ostatní tedy jenom uvedení zde.
- Obecně úprava soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem.
- Tj. vztahy občanskoprávní, obchodní, rodinné, pracovní a další.

Lex mercatoria

- Zvláštní okruh pravidel mezinárodního obchodu.
- Samostatný právní řád, odlišný pro
- Rozhodování sporů rozhodci.
- Základ v obchodních zvyklostech.
- Zásada pacta sunt servanda.
- Spor ohledně existence lex mercatoria jako svébytného právního řádu.
- Otázka uznání jeho existence, respektive projevů ze strany států.

Kolizní metoda

- Státy svými zvláštními zákony či kapitolami občanských zákonů určují, zda se uplatní jejich nebo cizí právo.
- Ochota soudů používat cizí právo.
- Kolizní hlediska - kritéria.
- Rozsah - navázání.
- Pravidla pro řešení pozitivní
- Možnost volby práva.
- Výhrada veřejného pořádku jako výjimka, neuplatnění cizího práva.

Přímá metoda

- Nahrazení vnitrostátních úprav, určených podle kolizních pravidel, jedním rámcem.
- Tento rámec může stanovovat.
- Vídeňská Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (neplést s jinými zde citovanými vídeňskými úmluvami): upravuje komerční koupi zboží mezi podnikateli příslušnými do různých států namísto úprav jednotlivých států, určených kolizním právem.
- Obdobně smlouvy v mezinárodní dopravě.

Mezinárodní právo soukromé procesní

- Stanoví se příslušnost soudů pro civilní spory s přeshraničním prvkem.
- Upravuje se spolupráce např. pro dokazování.
- Stanovují se pravidla pro uznání rozsudků z jiného státu pro účely jeho výkonu.

Mezinárodní arbitráž (rozhodčí řízení)

- „Soukromé soudy“.
- Bývají rychlejší a způsobilejší pro rozhodování komerčních sporů.
- Rozhodují na základě rozhodčí smlouvy či smluvní doložky komerční spory.
- Je možné též ve vnitrostátním prostředí.
- V případě mezinárodních sporů mezinárodní rozhodčí soudy.
- Otázka uznávání rozhodčích nálezů. Zvláštní mezinárodní úmluvy pro tento účel.
-

Europeizace mez práva soukromého

- Kompetence k harmonizaci či unifikaci.
- Dříve mezinárodní úmluvy mezi členskými státy ES/EU.
- Nyní sekundární právo, různá nařízení a směrnice.
- Kolizní právo: pro smlouvy, pro delikty a náhradu škody.
- Pravidla pro spolupráci soudů ve věcech civilních.

Analogie MPS ve veřejném právu

- Pozor: mezinárodní právo veřejné je - bez přívlastku i s ním - ono mezinárodní právo, jež bylo úvodní polovinou kursu.
- Existuje však správní právo mezinárodní, trestní právo mezinárodní: rovněž se určuje příslušnost, může nastat kolize, řeší se spolupráce.
- Ve světě mezinárodní smlouvy, uvnitř EU nadnárodní právo EU.